

בס"ד מצ"ב ב' מאמרים אחד בענין הפקעת הקידושין בחיפה והב' בענין קונטרס גיטי הכזב ודעמייהו.

בענין הפקעת קידושין כשעד אחד פסול

תגובה לקונטרס על שבר בת עמי

בס"ד י' אייר התשע"ט לפ"ג.

בהיות ובימי חג הפסח האחרון הפיצו אינשי דלא מעלי קונטרס "דייני הכזב", ולפני כן קונטרס "גיטי הכזב", המלאים דברי בלע ונאצה נגד דייני ישראל המכהנים בבתי-דין הרבניים, בצורה מזלזלת ומחפירה. חזקו עלי דברי מאור עינינו מו"ר ועט"ר מרן ראש הישיבה יחשל"א, להשיב על דבריהם ולגלות זיופיהם הרבים כחורי כברה. [ראה בירחון אור תורה סיון תשע"ט (סימן קי"א) דברינו בזה בצירוף דברי מו"ר]. ושוב נשלח אל מו"ר נר"ו קונטרס "על שבר בת עמי" (שכפי הנשמע גם הופץ ברבים), כולו סובב סביב פסק דין של דייני בית-הדין בחיפה אנשים של צורה. אשר יחד עם הני תרי צנתרי דדהבא מגדולי הדיינים המפורסמים בתורה. הראשון לציון הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון דעסקין באורייתא תדירא. כתבו להפקיע קידושין של אשה שברה בעלה למדינת הים זה כמה שנים, על ידי שפסלו אחד מעדי הקידושין מעיקרא. ועל זה יצאו כמה חכמים בקונטרס הנז' (ובמודעות רחוב גדולות) נגד היתר זה בסופה וסערה. ובהיות ודבריהם לא כדרכם של ת"ח שבארץ ישראל המנעימים זה לזה בצורה הדורה. אמר לי מו"ר לעיין בדבריהם אם יש בהם ממש או שהם רק כעקיצת דבורה. ובקשתי גם מבית שני הדיינים הנז' פסקיהם בזה להעריכם מול דברי כותבי קונטרס הנז' להבין דברים לאשורם בדרך ברורה. ואחר שעברתי על דברי כולם פעם ושתים עמדתי משתומם על המראה שבר על שבר ידובקו חסורי מחסרא. שחלקו על הדיינים הנז' בשני אופנים, גם בבחינת המציאות חשדום שסילפו העדויות בדרך לא ישרה. וגם במשא ומתן של הלכה דברי הדיינים הנז' נובע מנחל נובע ומפכה של מרן הגר"ע יוסף זצ"ל שר התורה. רק בקונטרס הנז' ירו חיציהם בדיינים הנז' וישימום למטרה. והנני העומד מן הצד אבאר זאת בנעימה ובקצרה.

בירור העובדות

א. הנה גופא דעובדא הוא באחד שחוייב לתת גט (אחר כחמש שנים של פירוד) וברה לחו"ל והשאירה בכבלי עגינותה. ואחר כמה מושבי בית-דין, הן בב"ד הרבני בחיפה והן בב"ד פרטי של הראשון לציון הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון, הפקיעו את הקידושין מעיקרם על ידי פסילת אחד מעידי הקידושין (שיוחדו על ידי הבעל), שהעיד אחד בפניהם במותב תלתא כחדא, שעד הקידושין היה גר עמו בדירה, והיה מלין אצלו בחדר בחורה, במיטה זוגית, ופעם לא סגרו הדלת היטב וראה גוף המעשה. וכן עד אחר מעיד שהיה מלין בחורה עמו (ואמרו שאינה טובלת). וכן העיד עליו אחד העדים שהאור אצלו בחדר בשבת נדלק ונכבה. ובמקום "צורך" היה פותח מכשיר למכור מניות וכו'. והיה תקופה שהיה נוסע ברכבו למלון בשבת שם עבד כמציל (בברכה מעורבת כמוכן). ועד הקידושין מודה בכל זה. כך מתבאר מדברי הגר"צ בוארון. ובקצרה בדברי הגרש"מ עמאר. ולעומתם בקונטרס הנז' מיאנו לקבל זה, והרה"ג רבי גדליה אקסלרוד כותב (עמ' כ"ד-כ"ו) שהגר"צ בוארון המציא זאת מלבו כי בפרוטוקול לא כתוב שראה מעשה אישות. וגם זה נגד "אנן שהדי" שאין דרך בני אדם לנהוג כן שישאירו מקצת הדלת פתוחה (ולדבריו גם אצל פרוצים אלו אף בטעות באופן שלא חשבו שיש מי שעובר שם לא יכול להיות כן, וצריך עיון לשיטתו היכי משכחת לה עדות לזה). וכן הרה"ג רבי יהודה חטאב (עמ' מ"א) טען ש"זה לא היה ולא נברא אלא המצאה". ורק היה מתייחד עמה תקופה ארוכה ולא קרב אליה (כנראה גלגול של פלטי בן ליש). וגם על חילול שבת בהדלקת האור ובמחשב הרבנים הנז' בקונט' (וכן חכם עלום שם בעמ' ט"ז) דנו אותו לכף זכות שרבים הסוברים שזה מדרבנן, ואולי היה בשוגג או אפילו מתעסק וכו'. ואולי מנורות "לד". והרה"ג רבי שריאל רוזנברג (שם עמ' כ') הוסיף שאולי מכירת המניות במחשב היתה באמצעות "נכרי". והארכיכו בדברים הדברים בלשון מדברת גדולות נגד הדיינים הנז'. עיין שם באורך. ולכאורה הדבר ברור ופשוט שנאמנים עלינו שני דיינים גדולי תורה, שמעידים בשפה ברורה, שכך העידו בפניהם בפני עד הקידושין, והם הם בית-הדין שחקר ודרש את העדים, ועמדו על מהות עדותם, במשך זמן ממושך, וכפי המתבאר מהתאריכים בפרוטוקולים, הדיינים והחקירות בזה התקיימו במשך כמה שנים!! ואילו הכותבים בקונטרס הנז' רק לא מצאו בפירוש בפרוטוקול כן, ודחקו בלשון העדים שלא כן הוא. ולא לחינם אמרו חז"ל אין מקבלים עדות אלא מפיהם ולא מפי כתבם (ש"ע

חו"מ סימן כ"ח סעיף י"א). [וכן אמר לי הגרש"מ עמאר שבהיות והדיונים בזה לא היו בבית-דין הרגיל, מי שרשם את הפרוטוקול החסיר כמה דברים מהעדויות, אבל כל מה שכתבו בפסקיהם הוא על פי מה ששמעו מהעדים עצמם וביררו הדבר מפיהם לאשורו. וראה עוד להלן בסוף התשובה מה שכתב בזה]. ומה שטענו כמה מהכותבים שם שיש כאן דין מרומה בעדויות והדיינים היו צריכים לסלק עצמם מלדון בו, לכאורה ההחלטה אם הדין מרומה או לא יכול להתברר בעיקר לדיינים היושבים על מדין בחקירת העדים ומהבעת דבריהם וצורת תגובתם לשאלות וכיוצא יכולים הם לדעת אם הדין מרומה בעיקר אם הם דיינים וותיקים ומנוסים. וחלילה לחשוד בדיינים גדולים בתורה ויראה כמסלפים ומעוותים את הדין, ועל סמך "השערות" להחליט שהם מנודים לשמים ולבריות וספריהם ספרי קוסמים וכו'. לא תהא כזאת בישראל!

ב. ועתה נבא לעיקר הטענות בהלכה בקצרה, ואף שכמה מהחכמים כתבו לטעון טענותיהם בזה, ראיתי להשיב בעיקר על סדר מאמרו של מכובדנו הנעלה הרה"ג רבי יהודה חטאב (עמ' ל"ה והלאה) שהוא האריך גם בטענות הלכתיות כלפי פסקי הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון, ובכלל דבריו שאר הכותבים, וכפי שכתבתי בתחילת דבריו שבעיון קל הרואה יראה דלקושטא דמילתא עיקר חיציו כלפי מרן הגאון יביע אומר זצ"ל. והנני להדגיש שאין לי שום דבר חלילה נגד הכותבים בקונטרס הנז', רק מחמת שכתבו בתוקף רב ועשו את המתירים כטועים בדבר משנה הוכרחתי לעיין בזה בהורמנא דמו"ר נר"ו, ולבאר דברי המתירים, שדבריהם דברים ישרים.

אם הקידושין מתקיימים כשהעדים פסולים

ג. ראשון לציון (עמ' ל"ו) בענין מה שבטלו את הקידושין על סמך מה שפסלו עד אחד מעידי שייחוד הבעל לקידושין, עפ"ד מהרי"ו (סימן ז'), דבכה"ג לא הוה קידושין, אע"פ שנעשו בפני המון עם והיו שם הרבה אנשים כשרים. וכן דעת מהרש"ך ח"א (סימן כ"ה) ועוד פוסקים רבים כמבואר בשו"ת יביע אומר חלק ח' (חאה"ע סי' ג'), והשיב שם על דברי הרב חתם סופר (חאה"ע סי' ק') מדברי הראשונים והאחרונים. עש"ב. והה"כ בקונט' שם כתב שכבר ראה בספר משפט הכתובה ח"ו (פרק נ"ג) שיישב שאין סתירה בין מהרי"ו לחת"ס, ומהרי"ו מדבר שהחתן עצמו בחר את העדים הפסולים, והחת"ס מדבר שמסדר הקידושין בחר את העדים דאז החתן לא הסמיך את הרב לבחור עדים שיפסלו את הקידושין. עכ"ד. ולא היה צריך להביא ממרחק לחמו כי ביבי"א עצמו (שם אות י"א) תירץ כן דברי החת"ס. אלא שהביא שרוב האחרונים לא שמיעא להו כלומר לא סבירא להו הך חילוקא. ובלא"ה בנדון זה כתבו הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון (בהבהרת דברים) שהבעל הוא שייחוד את עידי הקידושין מראש עוד לפני החתונה כאשר דרש בתוקף ממסדר הקידושין שהוא רוצה שאך ורק פלוני ופלוני יהיו עידי הקידושין. ואם כן גם החת"ס יודה לפסול הקידושין בנדון דידן. וכל הכותבים בקונטרס מתעלמים מפרט זה, ואם לא ידעוהו, תעבור התימה עליהם שבעתים כיצד מיהרו להשמיץ גדולי תורה בלי לבדוק פרט יסודי זה!?

ד. עוד כתב ביבי"א (אות ז') שלדעת מרן בש"ע חו"מ (סי' ל"ו) אם נמצא עד אחד מהעדים שנתכוונו להעיד קרוב או פסול עדותם בטלה לגמרי. ומה שכתב הרמ"א בהגה באה"ע (סי' מ"ב ס"ב) שאם קידש בפני שנים ואחד מהם קרוב הרי זה כמקדש בפני עד אחד, היינו באופן שלא כיוונו להעיד, ובשו"ת בית יוסף (סי' ב') כתב: ועוד שהמקדש בעד אחד שהחמירו בו הסמ"ג והמרדכי היינו בעד אחד לבדו אבל אם נמצא מהעדים קרוב או פסול אין כאן עדות כלל. ועוד הביא רבים מהאחרונים שכתבו כן. ושוב (אות ח') הביא דברי הרב בית שמואל (סי' מ"ב סק"ח) שלשיטת הרא"ש אע"פ שנתכוונו לשום עדות והעידו כבר שהדין הוא שנתבטלה העדות, מ"מ בעת הקידושין לא נתבטלה העדות והקידושין היו קידושין כשרים אע"פ שהב"ד אינם יכולים לפסוק ע"פ עדותם. וכתב בקונט' הנז': ואמנם בהמשך יבי"א שם הביא חולקים על זה מ"מ הסברא נוטה יותר כהב"ש, ועכ"פ הרי יש כאן ספק נוסף לאסור. ע"כ. ובאמת שמלבד שביבי"א הביא שם רבים מגדולי האחרונים שדחו דבריו הן מסברא והן מכח דברי רבותינו הראשונים, עוד בה שביבי"א שם כתב לנכון שכל דברי הב"ש אינם אלא אליבא דהתוס' והרא"ש, אבל לדידן דנקטינן כמרן הש"ע שאפילו בראיה בלבד כל שנתכוונו להעיד בטלה עדותם, לפ"ז פשיטא שהקידושין בטלים לגמרי משעת עשייתם, ושכן מתבאר מתוך דברי הב"ש עצמו. ע"ש. וא"כ פשיטא דנקטינן להיתר בהא מילתא.

ה. עוד כתב בקונט' שם: ובהמשך יבי"א שם (אותיות י"ג-ט"ו) הביא עוד צד חזק מאד לאסור, כיון שבשו"ת הרי"ף פסק דמה שאם היה אחד פסול נתבטלה כל העדות, זהו רק כשהעד הכשר ידע שהעד השני פסול והצטרף עמו, ולכן העדות בטלה, אבל אם לא ידע שהעד השני פסול, בכה"ג ל"א עדות כולם בטלה וכו' וכן דעת הש"ע וכו'. ולמעשה עשה ביבי"א שם (אות ט"ו) ספק ספיקא להתיר. ועכ"פ בודאי שיש כאן ספק

נוסף חזק מאד לאסור. עד כאן. וכמדומה שלא הבין את דברי מרן היב"א כדבעי, ולכן הדגיש פעמיים שזה צד חזק מאד לאסור. שהרי הדגיש ביב"א שם (ראש אות ט"ו), שכל זה רק לענין שיחשב שיש לנו עד אחד כשר שבוה הסמ"ג והמרדכי חוששין לקידושיו. אבל לדעת מרן (עפ"י רוב הראשונים) בעד אחד לא חוששין לקידושיו כלל¹. וכן צידד ביב"א שיחשב כשני עדים לפי החולקים על הש"ך (שכבר הביא באות י"ב שרוב הפוסקים לא סוברים כמותם). כך שמראש זה רק צד לאסור ולא "חזק מאד", אחר שכפי הנראה לדעת מרן בלא"ה אין מקום לאסור. וגם על הצד האסור, הביא ביב"א שלשה ספיקות חזקים להתיר, שמא כהרא"ש ורבים מהראשונים שחלקו על הרי"ף, ואת"ל שהלכה כהרי"ף, שמא מסתמא לא תלינן שלא הכיר בפיסולו של חבירו. ושמא הרי"ף עצמו מודה בקידושין כמו שכתבו כמה מגדולי האחרונים. ואם כן אדרבה יש צד חזק מאד להיתר.

1. אחר כך בקונטרס שם (עמ' ל"ז והלאה) עמד באורך על דברי החת"ס, שמלבד מה שכתב החת"ס שתקיים העדות בשאר העומדים שם (ועיין לעיל מה שכתבנו בזה), עוד כתב החת"ס שבקידושין בזמנינו שנעשים בפומבי בקהל רב, אנו סהדי שנתקדשה וא"צ עדים כלל. וביב"א כתב שבשו"ת משפטי עוזיאל (חאה"ע סי' נ"ז) נחלק עליו והעלה דל"א בזה אנו סהדי. ובמשפטי עוזיאל שם כתב דאנו סהדי נאמר רק בדבר שידוע לנו ולכל העולם, כגון אנו סהדי דמאי דתפיס האי דידיה הוא וכדומה שזה אומדנא ברורה הידועה לכל, אבל דבר שאין בו אומדנא ברורה אלא ע"פ עדים אע"פ שיש רגלים לדבר אין דנים על פיהם כיון שהם פסולים. ובקונט' הנז' כתב שהחת"ס הוכיח כדבריו שהרי אין העדים יכולים לראות את הכלה שהרי מכסים פניה. ע"ש. אולם עיין בשו"ת מגדל צופים ח"ד (חאה"ע סי' מ"ד) שתמה מאד על דברי החת"ס, שאמנם את הכלה יודעים שזו היא על פי אומדנא², אבל צריך עדי קיום שכך גזירת הכתוב שגיטין וקידושין צריך עדים דוקא ולא סגי באומדנא כמו שמתבאר מדברי הראשונים והאחרונים. ועיין שם שהאריך מאד לתמוה על סברת החת"ס בזה. ובלא"ה הרי בדברי מהרי"ו (סימן ז') מבואר בפירושו שהיה "ברוב עם" ואעפ"כ סבירא ליה דבכה"ג בטלו הקידושין. וא"כ דברי החת"ס בזה הם להדיא נגד דעתו ובודאי דלמהרי"ו שמעינן. וכן מתבאר מעוד דברי פוסקים רבים (שהובאו ביב"א שם) שבנדון רבים מהם היה ברוב עם. וכן הגר"ש משאש זצ"ל בשו"ת שמש ומגן חלק ב' (חאה"ע סי' י') בהשיבו על דברי החת"ס כתב שבבית יוסף כתב קדשה "בפני רבים", דהיינו כגון בביהכ"נ או באולם, ועל כל זאת אמר דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. ע"ש. והכי מסתברא, דאטו בזמן חז"ל ורבתינו הראשונים והאחרונים עד החת"ס לא היו מקדשים ברוב עם?! ואעפ"כ ס"ל שכל שבטלה מקצת העדות בטלה כולה, דגזירת הכתוב הוא דבעינן עידי קיום.

2. ומה שכתב עוד בקונט' הנז' להביא ראיה שאפשר שאשה תהיה נשואה אע"פ שאין עדי נישואין כשרים וכדברי החת"ס, מהב"י אה"ע (סוף סי' ד') שהב"ד הר"ש משאנץ שהקראים אסורים לבא בקהל כיו שנשותיהם מקודשות בכסף וביאה וכו'. ולכאורה גם קידושיהם פסולים, ואף שמקדשים בכסף או ביאה הרי עכ"פ עידי הקידושין פסולים. ולא נראה שאולי היו שם יהודים כשרים דא"כ היה צריך לומר שקידושיהם "ספק" קידושין. ולפי החת"ס יש ליישב, דאפשר שהיה ידוע לר"ש משאנץ שהם עושים קידושין בקהל רב, ואנו סהדי שנתקדשו וא"צ עוד עדים. ומה שכתב שמקדשים לפעמים בביאה, אולי היה מנהגם לייחד את החתן והכלה בחדר ייחוד באמצע החתונה וכמו שנוהגים האשכנזים היום. עכ"ד. ובמחכ"ת אין דבריו אלא דברי תימה, ואיך יתכן לומר שבכל הדורות ובכל המקומות של הפוסקים ראשונים ואחרונים שכתבו בפשיטות שאם עד אחד מעדי הקידושין פסולים הקידושין בטלים, לא היו מקדשים בקהל רק במספר מצומצם של אנשים (ולכן אין להביא ראיה מהם נגד החת"ס לדברי הה"כ), ורק במקום הקראים בזמן הר"ש משאנץ היו עושים קידושין בקהל רב ויש אנו סהדי. ולא רמז כלל על כך בלשונו. ואין פירושו נראה לא במשמעות הענין ולא במשמעות הלשון. ובפרט שר"ש משאנץ הזכיר בכסף או ביאה³. ומה שסיים הה"כ הנז' שאולי היה מנהגם לייחד את החתן והכלה בחדר ייחוד באמצע החתונה. שכה שבזמנו לא היה קיים זכר למנהג זה, ואינו אלא מנהג חדש, וכלשון מו"ר בספר מגדולי ישראל חלק ג' (עמ' רס"ד): עד לפני מאתיים וחמישים שנה לא ידעו אחינו האשכנזים מנהג זה של "ייחוד" לא מיניה ולא מקצתיה, לא מהרי"ל ולא

¹ ועיין בשו"ת יביע אומר חלק ו' (חאה"ע סי' ו') שדעת 85 פוסקים ראשונים ואחרונים שאין חוששים לקידושין בעד אחד כלל. נאמ"ן ס"ט.

² ועיין בספר ברית כהונה (אה"ע מערכת ק' אות ה') שאף שמכסים את פני הכלה נחשב כעדות גמורה שהוחזקה שהיא פלונית דק"ל סוקלין על החזקות. ע"ש. נאמ"ן ס"ט.

³ ועוד שלא היו מצויים קראים במקומו של הר"ש משאנץ כלל כי הוא היה תלמיד ר"י הזקן בעל התוספות, רק אולי נשאל ממדינה אחרת או כשהיה במצרים על שלש מאות בעלי התוס' בדרכם לא"י בימי רבנו אברהם בן הרמב"ם ידוע. נאמ"ן ס"ט.

המשאת בנימין (תלמיד הרמ"א), לא בעל ההפלאה ולא החתם סופר.... עכ"ל. וכן האריך בזה מו"ר בכמה מקומות באור תורה להוכיח כן (וציינו המקומות בספרו שו"ת בית נאמן ח"א חאה"ע סי' ג' אות ל"ה). ע"ש. ואילו הה"כ בקונט' שם על פירוש הרדב"ז (ח"א סי' ע"ג) שהסביר דברי הר"ש משאנן דמיירי בשנמצאים שם עדים משלנו, כתב עליו שדבריו דחוקים ביותר והעיקר חסר מן הספר וכו'. ולא שת לבו שפירושו דחוקים שבעתיים. וע"ע באורך בשו"ת יביע אומר חלק ה' (חאה"ע סימן י"ב).

ח. ומה שסייע בקונט' הנז' לסברת החת"ס משו"ת התשב"ץ ח"ג (סי' מ"ז) שאף שהעדים פסולים מ"מ בועלים אח"כ לשם קידושין והיהודים שבעיר שידועים שמתייחדים אמרינן עדי יחוד הן הן עדי ביאה וכו'. ע"ש. נעלם מעיניו דברי הגאון מהר"י טייב זצ"ל בספר ערך השלחן אה"ע (סי' ל"א סק"י) שתמה על דברי הרשב"ץ מגמרא ערוכה (כתובות דף ע"ג ע"ב), ושכן מבואר בריב"ש (סי' ה') ועוד [אף שבדואי שחזקה על אחד מהראשונים מני"ר הרשב"ץ שיש לו הסבר בסוגיא]. וסיים שאין מי שסובר כן אלא הרשב"ץ והוא נגד הש"ס והפוסקים. ע"ש. וכן בשו"ת יביע אומר חלק ה' (חאה"ע סי' י"א אות ט' וסי' י"ב אות ז') תפס במוחלט דלא כהרשב"ץ ושכן דעת פוסקים רבים. ע"ש.

ט. ומה שהוסיף עוד בקונט' הנז' שבדורנו כולם יודו להחת"ס כיון שכיום יש וידיאו וכן יש מהקהל שמסריטים בפלאפונים (לא כשרים) וכו', וסיים שזו טענה מוכרחת לגמרי. ע"ש. במחכ"ת החולקים על דברי החת"ס ומצריכים עדי קיום מגזירת הכתוב, פשוט שיחלקו גם אם יהיו אלף הסרטות כל שאין עדי הקידושין כשרים (ובפרט שאין הדרך להפיץ הסרטות של שמחות פרטיות בכל העולם רק בתוך המשפחה).

י. ומה שהביא בקונט' הנז' "ראיה מהימנא" שא"צ עדים ממש אלא די באנן סהדי, שהרי בקידושין ביאה א"צ לראות את הביאה עצמה אלא את היחוד, והן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה. והרי אין רואים את קידושין הביאה עצמה, אלא שכיון שמעידים על היחוד אנן סהדי שהיה כאן ביאה. ועל כרחך שמועיל קידושין גם בלי עדים אם יש אנן סהדי. ואין לך אנן סהדי יותר מצילום וידיאו של החופה. עכ"ד. במחכ"ת לא דמי כי עוכלא לדנא, בעדי יחוד החתן עצמו ייחדם לשם כך שיעידו על היחוד (וממילא אנן סהדי גם על הביאה), ואילו כאן אדרבה החתן עצמו ייחד ב' עדים להיות עדים החופה ופסל כל השאר, ואם נמצאו העדים שייחד פסולים, ממילא לא קידש בעדים.

אם התקיים העדות בעד אחד הכשר

יא. הנדון השני שדן בו בקונטרס הנז' (עמ' מ"א) הוא בדברי מרן בש"ע אה"ע (סי' מ"ב ס"ב) שהמקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין, ומור"ם כתב שיש מחמירים, ובמקום עיגון ודוחק יש לסמוך על המקילים. והגרש"מ עמאר כתב שאף שי"א שהמקדש בעד אחד חוששין לקידושין עכ"פ אם קידש בשני עדים ונמצא אחד מהם פסול בזה לכ"ע אין חוששין לקידושין. וכתב על דבריו בקונטרס הנז', דלפום ריהטא מהרמ"א מוכח לא כדבריו, שהרי כתב שאם קידש לפני שנים והאחד מהם קרוב או פסול הוא כמקדש בעד אחד. וצייין לשו"ת יביע אומר ח"ה (חאה"ע סי' ג' אות ח'). וסיים שנראה שזו מחלוקת אחרונים, וא"כ יש כאן ספק נוסף לאסור. עכ"ד. ובאמת שמלבד שמרן הש"ע בפירוש ס"ל דבכה"ג אין חוששין לקידושין, הרי גם לדעת החולקים כתב מרן בשו"ת בית יוסף (סי' ב'): שהמקדש בעד אחד שהחמירו בו הסמ"ג והמדרכי היינו בעד אחד לבדו אבל אם נמצא מהעדים קרוב או פסול אין כאן עדות כלל. ע"כ. ואם כן בפירוש שלדעת מרן גם החולקים יודו. ואין כל הכרח שהרמ"א יחלוק על זה. ומה שכתב הרמ"א שאם קידש לפני שנים ונמצא אחד קרוב או פסול הוא כמקדש בעד אחד. כבר הסביר זאת ביבי"א שם (אות ז') דהיינו באופן שלא כיוונו להעיד דלא שייך בזה דין נמצא קרוב או פסול. והמעייין ביבי"א שם יראה שאין זו מחלוקת אחרונים, אלא הכרעה על פי רוב ראשונים ואחרונים להקל בזה. ובפרט שגם הרמ"א סיים לגבי עד אחד שבמקום עיגון ודוחק יש לסמוך על המקילים, מה שמוכיח שאפילו בזה דעתו מעיקר הדין להקל (וע"ע בהקדמתו לספר תורת חטאת). וכל שכן במקום שאחד קרוב או פסול שיתכן ולכ"ע אין חוששין לקידושין אף לכתחילה.

אם עד הקידושין נאמן לפסול את עצמו

יב. הנדון השלישי שדן בו בקונט' הנז' (עמ' מ"א), בענין אם נאמן העד לפסול עצמו, והקדים שהדיינים הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון מבואר בדבריהם שאין בעדויות עצמם כדי לפסולם אלא בצירוף מה שמודה שהוא היה אז רשע וחוטא בפריצות נדה ושבת, ועמדה לפניהם בעיה שאין אדם משים עצמו רשע, ולזה כתבו סברות להקל. ותמה עליהם בזה. ע"ש. ובאמת שגם אני עיינתי בדברי הרבנים הדיינים הנזכרים, וראיתי דלא דק כלל בזה, ובדברי הגרש"מ עמאר לא ראיתי שכתב כן כלל, רק הביאו שהעידו עליו שני עדים

כשרים וגם הוא הודה בזה. ובדברי הגר"צ בוארון שכתב כן, גם לא דייק בהבאת דבריו, כי לא כתב אלא שאף שהעידו שני עדים עליו שחטא בנדה, מ"מ יתכן ולא ידע חומר האיסור, ולזה כתב שנאמן עלינו העד שידע מחומר האיסור, בפרט שבא מבית שומרי תו"מ. ומה שכתב שהדיינים הוסיפו בדבריהם עובדות לא נכונות, ראה מה שכתבתי לעיל שלכאורה אנחנו מבחוץ נסמוך על דברי הדיינים שהיו בדין ודברו עם העדים, מאשר כאלה שמבחוץ מדקדקים מהפרוטוקול שלא היה כן. [ומה שציין שאחד העדים הכיר את עד הקידושין רק אחרי חצי שנה מהנישואין. הנה בדברי הדיינים הנו' לא נזכר מזה מאומה, רק הה"כ דקדק כן מדברי פרוטוקול, ואיני יודע מה הנכון והמדויק. ועכ"פ גם אם זה נכון צריך לומר שסמכו הדיינים בזה דבכה"ג שרגלים לדבר שכבר לפני כן היה מחלל שבת, הורע חזקת כשרותו מעיקרא, אף קודם הזמן שהעידו עליו, והוכיח סופו על תחילתו, וגם שאם תאמר העמד העד בזמנו בחזקת כשרות, א"כ העמד את האשה בחזקת פניה. וכמבואר כל זה באורך בשו"ת יביע אומר חלק ה' (חאה"ע סי' ה') ובשו"ת שמע שלמה ח"ד (חאה"ע סי' ו'). עש"ב. אלא דגופא דעובדא צריך ברור היכי הוה, ויתכן ואין צריך להגיע לצד זה].

יג. ובעיקר דברי הגר"צ בוארון שכתב שמפי העד רק לקחנו שהוא יודע מחומר איסור נדה (ועל עצם שעבר איסור יש לנו ב' עדים מעידים), וכתב על כך בקונט' הנו' (עמ' מ"ב), שהדיין הנו' לא הביא מקור לדבריו רק יושב ודורש כמשה מפי הגבורה ומתיר אשת איש לשוק ע"פ סברות בלי ראיה. ובשד"ח (מע' א' אות שנ"ד) מבואר היפך דבריו, והביא ראיות ברורות לזה, והברורה ביותר היא ממה שכמה ראשונים ס"ל שאם יש עד שהוא רשע והוא מודה לדברי העד בכה"ג אדם משים עצמו רשע. והקשו המפרשים מסנהדרין (ט' סע"ב) שאם אמר פלוני רבעני לרצוני, הוא ואחר מצטרפים להורגו, ומה שאמר לרצוני לא פוסל אותו, כי אין אדם משים עצמו רשע. וקשה והרי יש עד נוסף שאומר כדבריו, ולמה אינו משים עצמו רשע, ותירצו המפרשים שכאן מדובר שהעד השני לא יודע אם היה לרצונו או לאונסו. ומוכח שאם יש עד אחד שהוא עשה מעשה פלוני ורק לא יודע אם זה היה באונס או ברצון, והוא אומר שזה היה לרצונו, עכ"ז אמרינן אין אדם משים עצמו רשע. וה"נ שיש עד אחד על המעשה אבל לא יודע אם יודע חומרת איסורו, והוא עצמו אומר שידע את חומרת האיסור, עכ"ז אמרינן אין אדם משים עצמו רשע. עכ"ד הה"כ בקונט' הנו'. ובמחכ"ת דברי השד"ח לא דמו כלל לנדון דידן, דהתם אין החוטא עצמו מעיד אם ידע חומרת איסור רובע ונרבע, אלא מעיד שזה החטא היה לרצונו, ועבר עבירה ברצון, ועשה עצמו רשע, ובזה אמרינן דאין אדם משים עצמו רשע, ולא נאמין שנרבע לרצונו, אבל כאן לא אומר שעבר איסור נדה לרצונו, אלא רק אומר שידע חומרת איסור נדה, ובדיבור זה לא עשה שום עבירה, ולא שם עצמו רשע, אלא כדרך ישראל הכשרים היודעים מחומר האיסור, ורק על ידי העדים המעידים שעבר על האיסור נעשה רשע. והחילוק בזה ברור. וכמדומה שבדרך זו ראה תראה שגם שאר הדוגמאות שנקט השד"ח אין עניינים לנדון דידן.

יד. ומה שהוסיפו בקונט' שם בין סוגריים שאיננו יודעים אם היה עמה בתדירות כזו המבטיחה שזה היה גם בעת נדותה. ע"כ. אין לא ראינו ראיה, והלא כבר אז שאל אותם העד אם לפחות היא הולכת למקוה והשיבו בשלילה. ובלא"ה לא מפיה אנו חיים, וחזקה על בחורה רווקה שלא טבלה לנדתה, וכבר כתב הרא"ש בתשובה (הובאה בטור אה"ע סי' כ"ו) על מי שיצא קול שמתייחד עם המשרתת שבביתו, שבית דין כופין אותו להוציאה מביתו שדבר ידוע שהיא בושא לטבול ונמצא שבועל נדה. ע"ש. וכל שכן בנדון דידן.

טו. ומה שכתב עוד בקונט' שם לתמוה על מה שצירפו הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון דברי הגאון מפלאצק בשו"ת משיבת נפש ח"א (סי' מ"ג) שאע"פ שאין העד בנפסל ע"פ עצמו, עכ"פ כיון שהודה שהוא מחלל שבת וכדומה לא נפיק מכלל הבזויים שכתב הרמב"ם שהם פסולים לעדות, וכמו שהובא בשו"ת יבי"א ח"ד (חאה"ע סי' ה' אות ד'). וכתב שזה תמוה ביותר, דא"כ בטל לחלוטין הדין שאין אדם משים עצמו רשע, דא"כ נפסל מדין הבזויים. ע"ש. וליישב דעתם אפשר לומר שיש לחלק בזה וכל מקרה לגופו, ויש הבדל אם הוא כשר לפנינו ומעיד שפעם אחת עשה עבירה (פלוני רבעני לרצוני) לא נאמן, לבין אם אומר בשאט בנפש שהוא מחלל שבת באופן קבוע, ונראה דלא אכפת ליה מהאיסורים ובכה"ג לא נפיק מכלל הבזויים. וע"ע היטב בשו"ת יבי"א ח"ט (חאה"ע סי' כ"א אות ה'). ואפשר לומר עוד חילוקים בזה. ועכ"פ כל זה לא כתבו הרבנים הנו' אלא בתור צירוף. ומה שהוסיף העורך בקונט' שם, שגם היבי"א לא הרחיק לכת כמו השמע שלמה וכו'. לא ידעתי למה העלימו עינם ממה שכתובה בשמע שלמה שם (ח"ד חאה"ע סי' ו') בסוף התשובה הובאה הסכמת מרן היבי"א בכי"ק על פסקו, שיפה דן ויפה הורה ואף ידו תכון עמו וכו'. ע"ש.

טז. ומה שהוסיף עוד הגרש"מ עמאר שכיון שבזמנינו חילול שבת קל הרבה בעיני העולם, בכה"ג אדם משים עצמו רשע. וכתב על דבריו בקונט' הנו' (עמ' מ"ד) שדבריו הם דברי ליצנות, ושנית אותו אדם בא ממשפחה דתית וכו'. ע"ש. ובאמת שהגרש"מ עמאר בדבריו (וכן בשו"ת שמע שלמה ח"ד הנו'), הביא פסקו של הגרי"ש אלישיב וחבריו בבית דין הגדול (פד"ר כרך ז' עמ' 181) שכתבו: לפי דרכו של עולם בימינו אלה

ואורח החיים של בני אדם בתקופה זו, אם בא אדם לפני בית דין ומספר שהוא מחלל שבת, אין לבית הדין כל סיבה שהיא שלא להאמינו על כך. ואע"פ שלפי כללי הדין אין לבית הדין לקבל דבריו, הרי בתוך לבם אין לדיינים כל ספק שאכן נכונים הם הדברים. ואם לדעת הדיינים נכונים הם דברי העדים שהם מחללי שבת, הרי לדעתם לא היו עדים כשרים בשעת הקידושין, והאיך יכול בית דין לאשר קידושין כשהוא משוכנע שהקידושין היו ללא עדים ואינם קידושין. עכ"ל. ואף אם בא ממשפחה דתית, אחר שעבר לחברה אחרת שחלקם לא מקפידים כ"כ בשמירת השבת בעוה"ר, ונעשה כאחד מהם, לא מתבייש מלומר זאת בפה מלא. ובכל כי הא טוב מראה עינים ואין לו לדיין אלא לפי מראה עיניו בזמן חקירתו את העד, ונאמן עלינו הדיין.

יז. עוד כתב בקונט' (עמ' מ"ה) שהגר"צ בוארון כתב שאע"פ שיש רק עד אחד על חילול שבת עכ"פ הרי כתב המרדכי דאף שאין אדם משים עצמו רשע עכ"פ אם יש עד אחד על זה והוא מודה לדברי העד, בכה"ג אדם משים עצמו רשע. וה"נ יש עד אחד על חילול שבת ובכה"ג אדם משים עצמו רשע. ותמה על כך בקונט': אמנם בשדי חמד (מערכת א' אות שנ"ה) מבואר שהרבה פוסקים חולקים על זה ע"ש, והרב בוארון סומך על מיעוט פוסקים נגד הרוב כדי להתיר אשת איש לשוק בלי גט, וכן לא יעשה. ע"כ. ובאמת שמלבד שהמעין בשד"ח שם יראה מחלוקת שקולה. מ"מ בלא"ה המעיין בדברי הרב בוארון יראה שרק לענין שבת היה עד אחד, אבל לענין עריות היו ב' עדים, ואת דברי המרדכי הביא רק בתור צירוף, ובודאי שאפשר להביא בתור צירוף וחזוק הדברים גם דעת מיעוט כל שאין עיקר הבנין עליהם. וע"ע בשו"ת יביע אומר חלק ט' (חאה"ע סי' ח') שגם צירף צירוף זה בנדונו. ומי כמוהו מורה.

יח. ומה שהוסיף בקונט' הנז' (עמ' מ"ו) על דברי הגר"צ בוארון שהוא שעת הדחק, שלא הבין למה, והרי הבעל מעוכב בחו"ל, ומן הסתם בתוך זמן מה יוסגר לישראל וכאן ודאי יכניסו אותו למאסר וכו'. ע"כ. אף שאיני מכיר את המקרה ואת פרטי החוק וכו', מ"מ הדיינים הנזכרים שהם מנוסים בכל זה בשבתם על מדין עשרות בשנים כותבים באופן ברי שהוא שעה"ד, ואילו בקונט' הנז' כותב כן שכך הוא מן הסתם, ובודאי דברי ושמא ברי עדיף, בפרט שהדיינים הם מעורים היטב במקרה זה, ובקיאים בחוקי המלכות טפי מינו. ולמה לתמה עליהם בחנם כל שאין הכרח לזה.

יט. ומה שכתב עוד בקונט' הנז' (עמ' מ"ז-מ"ח) שאי אפשר לבטל קידושין אחר שהעד חתם בכתובה והוי עדות על הקידושין, וממילא לא נאמן לומר שהיה אז פסול, דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד (עיין בכתובות דף י"ח ע"ב). וסיים: ובאמת שהוא פלא עצום על שני דיינים מפורסמים, איך שכחו הדין של כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד. וחזר על זה שוב בסוף דבריו וסיים "פלא פלאים". ובאמת שעד שנתפלא עליהם היה לו להתפלאות כן גם על שר התורה ביביע אומר שגם עשה כן ולדבריו שכח סוגיא ערוכה, ומה לו כי ילין עליהם. ולקוטא דמילתא לא דמי סוגיא דהכא לנדונים של הדיינים הנז', דבכתובות איירי בעדים כשרים הטוענים שבזמן שחתמו היו אנוסים או פסולי עדות וכיוצא, שבזה אינם נאמנים כל שכתב ידם יוצא ממקום אחר, דכיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, ואינו נאמן על עצמו ללא הוכחות. אבל אם עוד צדדים ורגלים לדבר שכבר אז היה מחלל שבת וכיוצא, בזה יתכן ושפיר דמי, וכמו שהאריכו בזה הדיינים הנז' בפסקיהם. ובלא"ה הדיינים הנז' לא קבלו עדותו שהיה רשע, אלא קבלו עדותו שידע מחומר איסור נדה, ובזה עדיין לא נפסל, ופסלוהו על ידי אלו שידעו שעובר על איסור נדה. ומה לו כי ילין עליהם. ותרד פלאים.

כ. ומעתה מה שסיים בסוף דבריו (עמ' מ"ח) שיש עשרה ספיקות לאסור בנדון זה, ומי שמתיר אשת איש לשוק בלי גט כשיש עשרה ספיקות לאסור, ודאי שאסור לו לפסוק לא רק בהלכות גיטין וקידושין, אלא גם בהלכות מים אחרונים. עכ"ד. ולדבריו ח"ו אין לסמוך גם על כל פסקי מרן הגר"ע יוסף (שכל הספיקות שסמכו עליהם הדיינים נמצאים גם בנדונים ביביע אומר) אשר כל בית ישראל הולך לאורו. וחלילה מלומר כן. ואף שאם יש ס"ס להחמיר וכנגדו ס"ס להקל בדאורייתא מחמירים (עיין למז"ק בספר זכרי כהונה ח"א מע' ס' אות ט"ל), מ"מ המעיין ישר בכל דברינו למעלה יראה שברוב הספיקות שהביא יש רוב פוסקים להיתר ובחלקם הכרעת מרן הש"ע להיתר (ובפרט לפי המציאות המתוארת בדברי הדיינים הנז', חלק מהספיקות אינם שייכים כלל לנ"ד), ואחר שבסופו של דבר רוב הפוסקים מקילים, בודאי דהכי נקטינן עכ"פ במקום עיגון ושעת הדחק. ואף שיש רשות לחלוק ולשאת ולתת בדבר כדרכה של תורה. אך חלילה וחס לצאת בשצף קצף על דיינים הפוסקים על פי דברי רוב בנין ורוב מנין של פוסקים. מלאים זיו ונוגה מפיקים. ות"ח שבארץ ישראל מנעימים זה לזה בהלכה. אשרי העם שלו ככה. כן יזכנו השי"ת במהרה לביאת גואל צדק במקדש מלך בעיר המלוכה. אמן ואמן.

והנני חותם ברוב עוז ושלום

ע"ה א"ך ס"ט

ודנתי בכל זה קמיה דמו"ר ועט"ר **מרן ראש הישיבה** יחשל"א, וגם אחר כתיבת הדברים עבר עליהם והוסיף בהם הערות יקרות ונאמנו"ת, כאשר יראה הרואה. ובעלותי אל הר ציון, הבאתי דברינו אלו לפני גאון ירושלים הראשון לציון. כקש"ת המלך **שלמה עמאר** ישמרהו צור שוכן חביון.

וזה מה שכתב :

בס"ד י"ט אייר התשע"ט

לכבוד הרב הגאון רבי **אדיר כהן** שליט"א

חתנא דבי נשיאה ידי"נ הגאון הפוסק המובהק רבי רחמים מאזוז שליט"א.

כל העובדות הנזכרות בפסק הדין שכתבנו בזמנו הגר"צ בוארון שליט"א ואני, הם אמת בלי שינוי כלל, ואולי באיזה מקומן נחסרו דברים מהפרוטוקול מסיבות מובנות, והאמת יורה דרכו, ואין לחשוש למלעיזים כי לא יחדל לעז מקרב הארץ, ובני קרח לא מתו. ויישר כוחו וחילו של מרן ראש הישיבה הגאון המופלא מוהרמ"מ שליט"א שציוה על תלמידו הגר"א כהן שליט"א, ויבורך הכותב על כל עמלו, ונפש העמל עמלה לו, אשרי חלקו וגורלו.

בברכה"ת

ש. מ. עמאר

בס"ד שלהי ניסן התשע"ט לפ"ג.

דברי הבלע שבקונטרסי הכוזב

בהיות ובימי הפסח הפיצו קונטרס **"דייני כוזב"**, כולו דברי בלע ונאצה נגד דייני ישראל המכהנים בבתי-דין הרבניים, בצורה מזלזלת ומחפירה (וכל שמות הדיינים נכתבו בשמם אפילו ללא תואר "הרב"), ושוינהו לכולי דייני כביריני מתא ורשעים ח"ו, אף לגדולי הרבנים המפורסמים בתורתם, והחליטו שכל הדיינים שלוחי ארגוני הנשים והרפורמים הם (ובעמ' ע"ח כתבו על הגרש"מ עמאר והגר"צ בוארון שהם מרמים את העולם יותר מן הרשעים הגלויים). ומי שכפוהו לתת גט ברבנות הגט בטל מן התורה ויכולה לחזור אף לבעלה כהן לכתחילה. ועוד האריכו בדברים הדברים. וכבר אשתקד הוציאו קונטרס **"גיטי כוזב"** בדומה לו. ובאמת שמכה ישנה היא, וכבר בשנת תשע"ב יצא קונטרס **"כפיית מאסר"** (לרא"ש גשטטנר), ושנה אחריו ספר **"משפטי ישראל"** (ואף שיצא בעילום שם, וכן ב' קונטרסי הכוזב, ויתכן ויש כמה מחברים, מ"מ כולם יש בהם אותה כתובת אימייל וכת אחת הם), כולם מלאים דברי נאצה על גדולי הדיינים. וכבר כתב מו"ר ועט"ר מרן ראש הישיבה הגאון **הנאמ"ן** יחשל"א על כריכת קונטרס **"כפיית מאסר"** בזה הלשון: המחבר אינו ירא שמים ומזלזל בהגר"ע יוסף וקורא לו הראשל"צ שלהם (סוף עמוד ה') ומבואר בגמ' שדינו כאפיקורוס. ומי שזוכה לעיין בקונטרסו בשעת הפנאי ולהשיבו כאוולתו תבא עליו ברכת טוב. עכ"ל. ובהיות והפצתי בברכת טוב, בזמנו עיינתי קצת בקונטרס כפיית מאסר והתויתי קו אחת הנה ואחת הנה, וכן בקונטרסים שאחריו, ובקצת עיון נשתוממתי לראות איך פעמים רבות סילפו הדברים והוציאו דיבת הדיינים רעה. וגדולה מזו, המעיין בקונטרס כפיית מאסר ובספר שאחריו שיצאו בשנים תשע"ב תשע"ג בחיים חיותו של מרן מלכא הגר"ע יוסף זצ"ל, גדול דייני ישראל בדורות האחרונים, יראו שעשאוהו כפוקר ורשע ח"ו. ואילו בגיטי כוזב שיצא אחר פטירת מרן זצ"ל, קיימו בעצמם אחרי מות קדושים אמור, והביאו שמו בהערצה והכתירוהו בתואר "מרן", וזייפו משמו כאילו סבר כעמדתם, ומתוך כך השיגו בדברי בלע על הדיינים הבאים אחריו שזכו לשמשו בדיינות ונתמנו על ידו. ואף ומסתמא יש לעתים תקלות בבתי הדין ויש מה להעיר ומה לתקן, אך חלילה למשויהו כטועים ורשעים לכולי דייני ועל צבאם גדולי ישראל. לא תהא כזאת בישראל! על כן הבאתי כאן מילי מילי קטני להראות שפעמים רבות דברי המעוררים הנז' תמוהים, ולעתים אף מסלפים בכוונה תחילה דברי אלו שהם משיגים עליהם. והמעט יעיד על הכלל כולו, שאין כוונתם לשם שמים, אלא לנגח ולסלף לא פעם ולא שתים, על שמועות אלו תצלנה אזנים, עד מהרה יזכנו ה' בבנין ירושלים.

א) קונטרס כפיית מאסר

זה יצא ראשונה, בקונטרס כפיית מאסר (עמ' י') כתב: ובוזה נדחין מה שכתב הצ"א (ח"ו סי' מ"ב פרק ג' ד"ה וידי"נ) בשם רב אחד מהם: דאילו היה הב"י רואה דברי התשב"ץ הללו [ח"ב סי' ח'] אז היה מתיר לכפות במאסר עלי. אבל הבל יפצה פיהו, דמלבד מה דמרון הב"י היה בקי בדברי התשב"ץ, ומביאו יותר מק"ס פעמים בספרו. הלא הב"י גם מביא על אתר (אה"ע סי' ע"ז) את דברי התשב"ץ (ח"ב סי' רנ"ו) וכו' היעלה על הדעת שדוקא תשובה זו לא ראה. אלא ודאי דאין זאת משום שלא ראהו אלא וכו'. עכ"ל הקונט'. וכוונתו להשיג על מה שכתב הגאון צ"ץ אליעזר שם בשם מרן הגר"ע יוסף זצ"ל. והמעייין שם יראה שלא כתב כן מדנפשיה אלא משם הרב יד אהרן (בצי"א נדפס דברי אהרן, וט"ס היא, והוא ב"א סי' קנ"ד הגהב"י אות כ"ב), אשר חיברו אחד מגדולי האחרונים הגאון רבי אהרן אלפנדר זצ"ל, אשר מרן החיד"א בשם הגדולים (בערכו) כתב עליו בהערצה: וזכיתי להכיר להרב הנזכר בזקנותו בעלותו לעה"ק חברון ת"ו, ונהניתי מזיו אור תורתו וקדושתו. ע"כ. ולגופם של דברים, איני יודע אם מחבר הקונט' כתב שבב"י מביא דברי התשב"ץ יותר מק"ס פעמים מרוב "בקיאותו" או בחיפוש במאגרי מחשב, אך מעניין שעל אף גודל בקיאותו טחו עיניו מראות בהקדמת גאוני אלג'יר לשו"ת הרשב"ץ, שמהר"ר יעקב בירב בעוברו מפ"ס [מעיר פאס] בדרכו לארץ הקודש עבר דרך אלג'יר והעתיק כמה תשובות מתשובות התשב"ץ, ומסרם לתלמידו מרן ז"ל אשר קבעם בבית יוסף, אך רוב תשובות הרשב"ץ לא היו לפניו, ומאן לימא לן דאי הוה שמיע ליה לאו בשיטתיה הוה אזיל בכל דבריו כאשר ראינו במעט שהיה לפניו. ע"ש.

ומעתה מה שתמה עוד בקונט' הנז' דבלא"ה לא שייך טענה זו אחר שידוע מגדולי הפוסקים שכל הראשונים שהיו נצרכים לקביעת ההלכה נתגלגלו לידי מרן ומה שנתגלה אח"כ אינו משנה את ההלכה. עכ"ל. הנה גאוני אלג'יר הנז' כתבו בפירוש היפך דבריו. וכן העלה מרן הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר חלק י' (תחו"מ סי' א') וחלק י"א (חאו"ח סי' פ"ה) באורך מפי ספרים ומפי סופרים. ע"ש.

ומה שתמה שם (עמוד י"א): מדוע לא ימצא בדבריהם ולו פעם אחת "סברא" כזאת להחמיר, דרך משל, שאחד מהם יקום ויאמר כי אילו היה הרמב"ם רואה איך שרוב מניין ובניין של הפוסקים סוברים שאין לכפות על טענת מ"ע, בודאי שהיה מודה לדבריהם שלא לכפות, האם משא פנים יש בדבר, דאטו סברא זו ניתן להאמר רק להקל על ידה ולא להחמיר. ע"כ. בזה גילה שאינו יודע כללי הוראה פשוטים, ואינו מבדיל בין ראשונים לאחרונים, שהראשון (ובפרט הרמב"ם עטרת תפארת הפוסקים, ב"י חו"מ סי' ר"ז) כשכותב דבריו הוא מחמת שכן ברור לו בהבנת הסוגיא ולא יחזור בו כשרואה ראשון אחר (וע"ע למז"ק בשו"ת שמחת כהן מהד"ב חאו"ח (סוף סימן ק"ד) ולמור"ר בשו"ת בית נאמן ח"א (חיו"ד סימן כ"ח עמוד ש"פ) מה שביארו בזה). ואילו מרן ז"ל בנה דבריו עפ"ד עמודי ההוראה ושאר הראשונים, והכריע על פי רוב מניין או רוב בנין ושאר כללי ההוראה, ואם יראה ראשונים אחרים יכול להיות שיחזור בו. וכמו שחזר בו כמה פעמים בבדק הבית ובשלחן ערוך ממה שכתוב בב"י. והדברים ברורים לכל הלומד שלא על מנת לקנטר. [וכ"כ מרן החיד"א לענין לישון מעל ביהכ"ס בשו"ת חיים שאל ח"א (סי' נ"ו) ובכ"מ. נאמ"ן ס"ט].

עוד יש להעיר על מה שכתב בקונט' שם (עמוד י"ח): מכל זה יוצא ברור דלא כמ"ש בחיים ושלום ח"ב (סי' קי"ב) דלאחר פירוד של י"ח חודשים כופין להוציא, והוא יחידאה ממש בזה. וכל הקלים וריקים כהיום ומי שמקלם מגיד להם התאחזו על דברי החו"ש הללו ושמחו עליה [צ"ל עליהם] כמוצא שלל רב. ובמק"א הארכנו לבאר דכנראה דאיזה זייפן החמיק דברים מופרכים הללו בדף האחרון מספרו ח"ב שנדפס כבר לאחר פטירתו וכו'. (והגדיל לומר בעמוד ע"ד אות ו', שהסומך ע"ד הרב חיים ושלום הרי הוא דיין שקר ועוקר הדת ומין, יסכר פי דוברי שקר). עכ"ל. ומלבד שלא מסתבר לומר כן לחינם להוציא חלק מהספר מחזקתו. ואם נתחיל לומר כך, נאמר כך כמעט בכל הספרים שנדפסו אחר פטירת מחבריהם. עוד בה, שמתברר שכל ספר זה נדפס בחיים חיותו של הגאון המחבר רבינו חיים פלאג'י, וכמו שלאחר שנגמר כל הספר, הוסיף הגהמ"ח השמטות ומילואים, וכן עשה הקדמה קטנה למפתחות שבסוף הספר. ואף לאחר המפתחות חתם שמו בר"ת בפסוקים. וכן אין כל זכר בסוף הספר או בשער, שנגמרה הדפסתו אחר פטירת הגהמ"ח, שאם היה כן מן הסתם היו בניו כותבים זאת, ומודיעים על האבידה הגדולה שהלכה לעולמה. ועל כרחק שהכל מידי הגהמ"ח יצא. וגדולה מזו אני אומר, שנעלם מעיני בעל הקונט' הנ"ל שהגר"ח פ"ג גופיה כתב תקנה זו בעוד מקומות, אף בחלק הראשון של ספרו (סימן א' דף ח' עמודים ג' וד'), שהביא דברי הרב בעי חיי (אה"ע סוס"י כ"ג) שהזכיר גם בתשובתו (שבח"ב סי'

קי"ב) הנ"ל, דאם ראו בית דין אחד מקרוביה משיא עצה שלא תתגרש יש לב"ד לנדותו ולהחרימו וכו'. וכתב אחר דבריו: וכיון שראו בעיניהם בינם לשמים שהענין רחוק מן השכל וכבר עבר זמן ולא הועיל כלום, ואזי ישתדלו לרחק האופן שתקבל גיטה בכל מיני כפיה ובכל מיני ריצוי עד שיתרצו, וכן אם ראו הב"ד שהאשה תתרצה ואיזה מקרוביה משיא לה עצה שיקשה [שתקשה] עורפה ולא תקבל גט, אזי יש לב"ד לנדות ולהחרימם ולהבדל ממנה וממי שמסייע לה להפרישה ולתת עצה שלא תקבל גיטה להכשיל עוד לבעל בכבלי העיגון וכמ"ש הרב פליטת בית יאודה בתשובה וכו'. ע"כ לשונו שם. וכן בתשובה אחרת חלק ב' (סימן ל"ה) לגבי איש שחלה בחולי הכפיה, אחר שהביא מחלוקת אם כופים להוציאו, כתב בזה"ל: ולענין הלכה למעשה נראה דאם האשה אינה יכולה לסבול הצער הזה וכבר נתפרדו זה מזה זמן רב, ונלאו לקרבן, ואינה שומעת כי אינה יכולה לסבול, כי בלא"ה כ"ע מודו דאפילו למ"ד דאין כופין לאיש לגרש מ"מ אין כופין אותה להיות יושבת עם בעלה, וכיון שכן כל שעבר שנה אחת תמימה ולמרבית שתי שנים, אזי נראה דכופין אותו לגרש, דאיכא תרתי לאיש שלא יוכל לעמוד בלא אשה דאפשר שימצא אחרת שיכולה לסבול צער זה ולא יהיה עומד בלא אשה, וגם האשה עצמה מדינא אינה יכולה לעמוד בלא איש וכמ"ש מהרד"ך, וכ"ש כשהיא ילדה [פי' צעירה] דחיישינן דילמא נפיק מינה חורבה בהיותה אסורה בכבלי העיגון, ופוק חזי בפוסקים כמה היקלו בעיגונא דאתתא שנעלם בעלה דאיכא משום ספיקא שמא יהיה חי ואסורה משום אשת איש עם כל זה היקלו קולות רבות כדי שלא תהיה עגונה, ובפרט כשהיא בחורה, עד שהפריזו על המדה ולומר דסמכינן על סברא יחידאה וכמ"ש הפוסקים באה"ע סי' טו"ב ובסה"ק נשמת כל חי חאה"ע סי' נ"ו ובפסק שכתבתי במקום אחר בס"ד. וכל שכן שהחויב מוטל על כל דיני ישראל להקל בזה כדי שלא יצאו לידי תקלה מב' צדדים, מצד האיש ומצד האשה, בהיותם אסורים בכבלי העיגון יכול על מגן [פי' על הנס]. מלשון מדרש רבה איכה בפסוק כי ה' הוגה על רוב פשעיה (א' ה'). נאמ"ך ס"ט] בלי תקוה וכו'. עכ"ל. האם עכשיו יאמר שגם החלק הראשון שיצא שנים רבות קודם לכן בעוד הגהה"ח בתוקפו וגבורתו, נכנסו לתוכו דברים ע"י זרים וזייפנים!? אלא ודאי שהכל יצא מקולמוסו הטהור של הגר"ח"פ ללא כל ספק. וזה ברור לכל מודה על האמת.

ומה שהוסיף עוד בקונטרס הנז' שדברי הגר"ח"פ לא נתקבלו אצל שום פוסק, והא ראייה, שבמשך מאה שנה מעת שנדפסו דבריו הללו, לא הביא דבר זה בשום פוסק, ואף לא מהפוסקים הספרדים שמחבבים דבריו ורגילים להביא הרבה מספרו זה הדין רק בענייני אה"ע, כגון בניו הרב יפה ללב והרב ויען אברהם. וכן בספרים: שדי חמד, אבני האפוד, תעלומות לב, איש מצליח, ויחי יוסף, ויקח אברהם, רב פעלים, שואל ונשאל, דבר המשפט, סבא קדישא, יש מאין. וכולם היו אחר תקופתו ומזכירים ספרו, ומחידוש זה העלימו עיניהם, והסיבה כי היה תמוה בעיניהם מאד תקנה זו, ולא נתקבלה אצלם כלל. עכ"ד. טחו עיניו מראות, שבשלושה מהספרים שהזכיר, תעלומות לב חלק ב' (חאה"ע הלכות גיטין סימן א' דף ל"ו), ודבר המשפט (סימן מ"ו, דף קי"ב סוף ע"ב), ואיש מצליח חלק ג' (חלק משפט וצדק סימן ס"ח אות ז'), אכן הביאו תקנה זו וסמכו עליה, ולא מצינו לאף אחד משאר הרבנים שהזכיר שיכתוב כנגד תקנה זו, אלא חלקם הביאוה וכו"ל, וחלק לא הוצרכו להביאה בנדונייהם. ואם היה נראה להם אחרת מדברי הגר"ח"פ, היו מביאים דבריו וחולקים עליו בדרך ארץ ובכבוד כדרכה של תורה (וכמו שהוא עצמו בקונטרס הנ"ל לקמן עמוד ס"ט, על מי שכתב שהרב עין יצחק כתב אחרת מהחת"ס, באותו נדון של החת"ס, ולא הזכיר דברי החת"ס וחלק עליו להדיא אף שהוא בקי מאד בדברי החת"ס, מחמת כבודו. כתב כנגדו בקונטרס שם, דאם ככה בכל התורה נאמר כך, ואזו כל הכללים שלא אומרים הלכתא ככתראי רק כשהאחרון הביא דברי הקדמון (כמ"ש מהרי"ט ח"ב חאה"ע סימן כ"ב והש"ך חו"מ סימן כ"ה ס"ק כ"א), ונעשה צחוק מכל הכללים, וזה עקירת התורה ממדריגה ראשונה וכו'. ע"כ. ולא נרגש שהוא עצמו כתב כיו"ב ממש. ואדרבא אם שם שהרב עין יצחק באותו נדון ממש לא הזכירו הוא טוען שאי אפשר לומר שעשה כן מחמת הכבוד, כל שכן בנ"ד שיתכן ולא הזכירו תקנה זו כיון שלא בא להם נדון כזה. וכ"ש דלקושטא דמילתא חלקם הזכירוהו (וסמכו עליו).

ומה שכתב עוד בקונטרס הנז': דאף ה"ראבנטשיקעס" (מדור הקודם) שנמכרו לעקר הציוני, כתבו כולם בפוסקים שלהם שאין לבנות כלל על דברי החו"ש הללו וכו', וציינו לכמה מקומות בפד"ר. המעיין במקומות שציינו יראה שהיפך הוא הגמור, שאמנם הגר"ש גורן בכרך ט' (עמודים 213-211), לא סמך על דבריו, אולם הראשון לציון הגר"מ אליהו באותו פסק דין (שם עמוד 221) ביאר דברי הגר"ח"פ, דבדואי גם הוא מדבר במורדת, אלא שבזמן קצוב זה מוכיח ומחזק שהיא המורדת וסמך עליו. וכן הגר"ר יוסף קאפה באותו פסק (בעמוד 217), הסתמך ע"ד הגר"ח פלאגי אלו. וכן בכרך ז' (עמודים 113-112), בפסק דין של בית הדין הרבני הגדול, הראשון לציון הגאון רבי יצחק נסים והגאון רבי יוסף שלום אלישיב והגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל, הסתמכו בכל עוז על דברי

הגר"ח פלאג'י הנ"ל. וכן בכרך י"א הגר"ש דיכובסקי (בעמוד 206) הסתמך על תקנתו של הגר"ח פלאג'י בזה. ע"ש. וכן הראשון לציון הגר"ע יוסף זצ"ל סמך על תקנה זו בשו"ת יביע אומר חלק ג' (חאה"ע סימן י"ח אות י"ג וסוף סימן כ') וחלק ח' (חאה"ע סוף סימן ב'). ועוד רבים ושלמים מהדיינים הבאים אחריהם.

וכן מה שהאריך בקונט' הנז' (עמ' מ"ח) בענין הרחקה דרבינו תם לבאר דברי מרן הש"ע אה"ע (סי' קנ"ד סעיף כ"א) בהאי לישנא: אומרים לו וכו' ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריינא, דהיינו שמודיעים לו ד[לולא השאלה דמעושה, היה] מותר לקרותו כך. ע"כ. הוא הסבר מתוק מזפת, דחוק ורחוק מפשט הדברים, והעיקר חסר מן הספר. ולחינם השיג בלשון מדברת גדולות על מרן יביע אומר ח"ח (חאה"ע סי' כ"ה אות ב'). ומה גם שכל המקורות שהביא בקונט' שם כפי הנראה לקחם מהיב"א, ובור ששתית ממנו מים וכו'.

ב) ספר משפטי ישראל

ואחר כל זאת הופיע ספר "משפטי ישראל", בעילום שם, שם גם ירו חיצייהם בגדולי הדיינים בלשון מדברת גדולות. אך שם (סימן ו') הואילו להסכים שהגר"ח פלאג'י "גאון אמיתי", אך כתבו שכל דבריו (בחלק ב' סי' קי"ב) הם רק לשדלו לתת גט, כמו שכתב כמה פעמים בלשונו, ומה שכתב "לכופם לתת גט עד שיאמר רוצה אני", אין כוונתו לכפייה ממש. הנה גם אם נאמר כן, מ"מ הרי הבאנו שהגר"ח פ"ג גופיה ביאר משנתו בח"ב (סי' ל"ה) ומתבאר דאיירי התם בדין שיש בו מחלוקת אם כופים אותו להוציא, וכתב דבכה"ג דעבר שנה תמימה ולכל המרבה שנתיים, כופין אותו לגרש, כיון דאיכא בזה תקנה לאיש ולאשה, שאין כל אחד מהם יכול להשאיר כך לבדו, ובכה"ג עדיף לן למסמך על הפוסקים שכופים לגרש בכה"ג, מאשר להשאיר המצב כך ששניהם אסורים בכבלי העיגון. ע"ש. הרי דאיירי בכפייה ממש, שבזה כל שיש אומרים שכופים, גם לאלו שלא כופים בכה"ג יש לכפות. ועוד דכפייה במאסר קילא משוטים. ועיין בשו"ת יבי"א ח"ג הנז', שאף שצידד שהגר"ח פ"ג בתקנתו לא איירי בשוטים, מ"מ בצירוף דעת האומרים שכופים במאיס עלי יש להניחו במאסר. ע"ש.

ומה שהאריכו בספר הנז' (סימן ד') לדחות את דברי "דייני הרבנות" הרב ציץ אליעזר והרב יביע אומר, שדבריהם "תמיהים ומוזרים ודחויים לא שרירים ולא קיימים", ועוד לשונות כיוצא בזה, וחשדו בגר"ע יוסף (עמ' פ"ה) שאצלו איסורי ממזרות ואשת איש קלים משאר ההלכות. ע"ש. לא חפצו לדעת שאף שבכל צירוף לבדו יש מקום להתוכח, מ"מ בהתקבצות כל כך הרבה צירופים יחדיו יש מקום לפסוק כן במקום צורך כזה שיש חשש שהאשה תצא לתרבות רעה וכו' (וכמו שביאר כל זה הגר"ע יוסף גופיה בהסכמתו לספר אדני פז אבידר חלק א').

ג) קונטרס גיטי כזב

ואחר פטירת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל הוציאו קונטרס גיטי כזב, ולהטעות את הצבור החלו לכבד את מרנן הגרי"ש אלישיב והגר"ע יוסף, ולהעביר את ההתקפות לדיינים הבאים אחריהם ושקדמו להם. כך למשל כתבו (עמוד י"ח) שמפני לחץ ארגוני הנשים והחילוניים אין הם מקיימים אפילו את פסקם, ולדוגמא נקטו את הדיין יוסף גולדברג (כמובן בלי "הרב" כדרכם בכל דבריהם), שבספרו "אלו כופין להוציא" (עמ' רמ"ב) כתב שהטוענת שלא כדרך אין לכופו להוציא ומקורו מהש"ח בשם עדות ביעקב (סי' ל"ו), ודיין זה עצמו פסק שיש חיוב גט במקרה זה וחייב במזונותיה. ע"כ. ולא ראיתי את הפסק שדברו (ויתכן והיו שם עוד צירופים), אך את ספר עדות ביעקב פתחתי, וראיתי שמבואר שם שאין "לכופ" להוציא, אבל נאמנת ויכולה ללכת ממנו ואין דינה כמורדת וחייב במזונותיה, ויש לכופו באיומים וכו' רק לא בשוטים. וכן פסק בשו"ת ישכיל עבדי ח"ה (חאה"ע סי' כ"ה). ע"ש.

עוד כתבו (עמ' מ"ב) בשם "הרה"ר [הרב]⁴ יצחק הרצוג בספרו היכל יצחק ח"א (חאה"ע סי' ה' סק"ב אות ה') שמאסר ואפילו בצינוק לא נחשב כפייה. ותמהו: ויש לשאול את הדיינים המתירים כפייה בכלא ובצינוק כי הוא כ"בית הבראה", אז מדוע בהלכות שבת החשיבוהו לפיקוח נפש וכו'. ע"כ. והמעין בהיכל יצחק יראה שכתב בהאי לישנא: ואף שיש לומר שמאסר בארצנו הקדושה תחת ממשלת ישראל בתנאי מאסר אנושיים קל משוטים,

⁴ ובהיות וכדרכם לכל מי שלא מצא חן בעיניהם השמיטו תאריו, ראינו לנכון להביא כאן כיצד תיארו הגרי"ש אלישיב, "מרן הגאון האמיתי תפארת ישראל עטרת צבי ראש הרבנים לישראל" (שו"ת היכל יצחק חאה"ע ח"ב סי' כ"ד ונ"ה). "שר התורה פאר הדור" (במכתב שנדפס בגליון עונג שבת י"ג אד"ב תשע"ט).

מ"מ אולי עדיף שהכפייה לא תהיה ע"י מאסר אלא ע"י הטלת קנס וכו'. ע"כ. ומלבד שלא הזכיר צינוק, לא כתב שמאסר לא חשיב כפייה, אלא שהוא יותר קל משוטמים, היינו שאם יש מקרים שמותר לכפות בשוטמים כל שכן שמותר בזה להכניסו למאסר, וגם בזה המליץ שעדיף להחליפו בממון. ובעלי הקונט' הנז' שינו מלותיו כדי להכפישו.

ומה שכתבו (עמ' כ"ה): יש בידינו עשרות פסקי דין שחייבו את הבעל לגרש על פי רבי חיים פלאג'י, והנה עושים כל זה במחשך וכו' והסיבה לכך ידועה שהרי מרן הגר"ש אלישיב ומרן הגר"ע יוסף ביביע אומר התנגדו בכל עוז לכפייה זו וכו'. ע"כ. וכמובן לא ציינו מקורות לדבריהם. אך שא נא עיניך וראה להגר"ש אלישיב בפד"ר כרך ז' (עמ' 112) ולהגר"ע"י בשו"ת יבי"א ח"ג (חאה"ע סי' י"ח אות י"ג) וח"ח (ס"ס ב') שסמכו בכל עוז על דברי הגר"ח פ.

ומה שכתבו עוד (עמ' מ"ח) שמפורש ביבי"א ח"ג שהגר"ח פ לא מדבר בכפייה ממש. "והרה"ר [הראש"ל הגר"י יוסף] דקר את אביו בעל היביע אומר וצוק"ל שאסר לחלוטין כפייה". הנה באותו מקום שציינו ביבי"א לא כתב כן אלא בדרך "אפשר", ועכ"פ למעשה סמך בכל עוז על דברי הגר"ח פ (עם צירופים אחרים) והורה להכניס את הבעל למאסר עד שיתן גט (ע' יבי"א שם ס"ס כ').

ומה שכתבו (עמ' י"ח): שכל גדולי הפוסקים פסקו (כולל מרן היביע אומר) שמזונות מעוכבת הוא גזל גמור והדבר פוסל את הגט וכו'. ע"כ. ושוב (עמ' נ"ג) ציינו מקור לכך משו"ת יביע אומר חלק י"א (חאה"ע סי' ס"ה) וכתבו שהגט בזה בטל מן התורה מדין גט מעושה שלא כדין. ומזה תמהו על הדיינים בזה"ז. ע"ש. המעיין ביבי"א שם יראה שהביא בזה מחלוקת בין גדולי הפוסקים, אלא שלמעשה הכריע להחמיר, אך היקל אם פסקו הראוי לה למזונות, אך ביותר מזה אין לחייבו, דיאמר הבעל קי"ל כהפוטרים. ע"ש. וע"ע לו בשו"ת יבי"א ח"ה (חאה"ע סי' י"ד אותיות ג'-ו) ביתר שאת שהאריך במחלוקת הפוסקים בזה (ודעתו נוטה שלא לחייבו). ובשו"ת יבי"א ח"ח (חאה"ע סי' ב' אות ב') צירף דעת הסוברים שחייב במזונותיה בנדונו. ע"ש. ועכ"פ בשום מקום לא כתב שהגט בטל מן התורה, ואדרבה בפירוש כתב ביבי"א ח"ו (חאה"ע ס"ס י'), וז"ל: לדעת הרמב"ם גט המעושה שלא כדין בישראל אין הגט פסול אלא מדרבנן. וכן דעת מרן הש"ע (סי' קל"ד ס"ז) וכו' וא"כ בדרבנן בודאי דשפיר סמכינן על כל הפוסקים הנ"ל להקל. ע"כ. וע"ע לו ביבי"א ח"ג (חאה"ע סי' כ' אות ל"ד) שכתב: שבית דין שפסקו לכוף את הבעל לגרש ע"פ איזה פוסקים, אפי' טעו בדין והוי גט מעושה שלא כדין אין הגט פסול אלא מדרבנן וכו'. ע"ש.

עוד ראיתי להם (עמ' מ"ז) שכתבו בשם הדיין [הרב] מרדכי טולידאנו בשו"ת מעשה בית דין (חחו"מ סי' ה') "עובדת סוציאלית היא כשליח בית דין אשר נאמן כשני עדים". והמעין בגוף הספר לא יראה שכתב כלל תיבות אלו, רק כל נדונו אם מותר לשמוע את חוות דעת העו"ס שלא בפני בעלי דין, אך בודאי לא סמכו עליה בעינים עצומות כלל כיעו"ש.

ד) קונטרס דייני הכוזב

ושוב מקרוב הוציאו קונטרס "דייני הכוזב" אשר גם בו כתבו דברי כוזב, ולדוגמא כתבו (עמ' ט"ל) על פסק אחד הדיינים שהגט שינתן בעקבות פסקו בטל מן התורה, כי הגר"ש אלישיב בקובץ תשובות ח"א (סי' קפ"א) כתב שבכפיית גט לכל הדעות הפסק חייב להיות בפני הבעל, ודיין שיפסוק שלא בפניו הפסק בטל וכפייתו אסורה. עכ"ד. והמעין שם יראה שמדבר באופן שהבעל לא בא כלל אף לא לדיון הראשון ולא שמעו עמדתו ויתכן והאשה דוברת כנגדו דברים לחינם. אך אם היה בנדונים הראשונים שפיר דמי. ובלא"ה הרי בנדון זה הבעל (שהוא בחו"ל) שלח נציג מטעמו לבאר עמדתו. ועוד שהגר"ש"א עצמו כתב לעיל מיניה (סי' ק"פ) שאם סירב לבא והב"ד הוציא עליו כתב סירוב, אם הוא מהכופין להוציא הגט יהיה כשר גם אם ניתן מחמת האיום. ע"ש.

ומה שכתבו (עמ' צ"ה) שמי שהמציא ראשון שכופים עפ"ד רבינו ירוחם (נתיב כ"ג חלק ה') היכן שמרדו זה על זה י"ב הודש, הם "דייני הרבנות בלבד". וכתבו שהם טעו בפשט וכו', ודחקו איזה פירוש ברבינו ירוחם דדחיק ואתי מרחיק. אך לא גילו לציבור שהגר"ש אלישיב (שלאורך כל הקונטרס התהדרו בפסקיו) בפד"ר ח"ח (עמ' 323) הוא הוא אחד מדייני הרבנות (ואולי הראשון שבהם) שסמכו על רבינו ירוחם. והם עצמם בספר משפטי ישראל עדיין לא חשבו כל כך לדחוק בלשון רבינו ירוחם.

עוד כתבו (עמ' ק"ה) בשם הגר"ע יוסף בשו"ת יביע אומר חלק י"א (חאה"ע סי' ס"ה) שהיכן שמחייבים מזונות מעוכבת הגט בטל מן התורה. ע"ש. ולא דקו כלל בדבריו, ועכ"פ בודאי שאין הגט בטל מה"ת. וכבר ביארתי זה לעיל (על דבריהם בגיטי הכזב עמ' י"ח ונ"ג).

ומה שהוסיפו (עמוד ק"ו) לרתום לעגלתם את הגרי"ש אלישיב בקובץ תשובות ח"ד (סי' קס"ה-קס"ט) שהוכיח מגדולי הראשונים ומרן הש"ע שגם אדם שמותר לכפותו בשוטים אסור לכפותו ע"י אונס ממונו, וכל אונס ממון מבטל את הגט מהתורה. ועפ"ז כתבו שדיינים שמחייבים מזון מעוכבת מתירים אשת איש לשוק. ע"ש. המעיין בקובץ תשובות שם יראה שלא העלה על דל שפתיו כלל שהגט בטל מהתורה, רק הוסיפו על חשבוננו מלים שלא עלו על לבו. ובעיקר הדברים, לא הבינו כלל דבריו, וגם הוא סובר שם שאם משלם בכדי שלא יכניסוהו לכלא שפיר דמי. ועכ"פ התם איירי בהיכן שלפי הדין אין כופים אותו רק שהדין שצריך לגרש. ועוד דדבר זה לא נפיק מפלוגתא, ורבים הסוברים שחייב במזונות כמ"ש ביבי"א הנ"ל. ובשו"ת ציץ אליעזר חלק ד' (סי' כ"ד) האריך בזה, ודעתו לחייב מזונות לכתחילה, וברצותם כותבים על הרב ציץ אליעזר שהוא מגדולי ישראל (בקונט' עמ' קמ"א), וברצותם מתעלמים מדבריו או שדוחים אותם בחזק יד (עיין במשפטי ישראל עמ' ע"ו שכתבו על דבריו בזה שראיותיו תמוהות וכו').

עוד האריכו (עמ' ק"כ-קכ"א) שדין בית דין הגדול לערעורים פסול לפי ההלכה ודינו כערכאות הגויים וכו', וסמכו בכל עוז על עדותם של גדולי ישראל הגר"ע יוסף בשו"ת יבי"א ח"ב (חחו"מ סי' ב') והגרי"ש אלישיב בספר משוש דור ודור (עמ' 268) על הבעיות שלעתים היו שם. אך שכחו ששניהם ישבו שנים רבות בבית הדין הגדול לערעורים! וכל חייהם נלחמו להכניס לשם דיינים כלבבם, ואת דיינים אלה עתה תוקפים בעלי קונטרס זה. ואף שבודאי תמיד יש מה להעיר ולתקן, אך חלילה לשווייניהו לכולי דייני כרשעים ומרימים יד בתורת משה!

וביותר תמוהים דבריהם בסוף הקונטרס (עמ' קכ"ב) שגיטי הרבנות בטלים מן התורה, אחר שפוסקים כפייה שלא בפני הבעל ובמזונות מעוכבת וכו' כמ"ש הגרי"ש אלישיב. וכבר ביארנו לעיל שכתבו בשמו דברים שלא עלו על לבו. אך מה שסיימו שאין בגטי הרבנות אפילו ריח הגט, ואף אשת כהן מותרת לחזור לבעלה, אם הגט היה בהסכמת הבעל יש צד גדול להתירה לחזור אליו, ואם היה בכפייה, אפילו הוא בר כפיה מותרת לחזור לבעלה כהן "לכתחילה", כיון שגיטיהם בטלים מה"ת, שדינם כערכאות של גויים שכפו גט. וכל השומע יצחק להם, איך מקנאות "להחמיר", באים "להקל" ולהרבות חללים בישראל. ושכחו שאותם דיינים שעשאו כגויים מונו על ידי גדולי ישראל ובראשם הגרי"ש אלישיב והגר"ע יוסף שהתהדרו בכל הקונטרס בפסקיהם. ומנא להו לעשותם אף לא כישראל פשוט כשר שכפה גט שיש בזה משום ריח הגט. ומה שהוסיפו שאף שלדעת הרמ"ה (סי' רנ"ה) כפיית גט שלא כדין ע"י ישראל אסורה לחזור לבעלה כהן מדרבנן, מ"מ ספיקא דרבנן לקולא. לא ידעתי להיכן נעלם "ספיקא דאורייתא לחומרא" לדעת רבים וטובים ראשונים ואחרונים שבמקרים שסמכו עליהם הדיינים מותר לכפות אפילו בשוטים והגט כשר מדאורייתא ומדרבנן. וכבר כתב ביבי"א ח"ג (חאה"ע סי' כ' אות ל"ד): שבית דין שפסקו לכופ את הבעל לגרש ע"פ איזה פוסקים אפי' טעו בדין והוי גט מעושה שלא כדין, אין הגט פסול אלא מדרבנן וכו'. ע"ש. וכל שכן במקרים של הדיינים שעל פי רוב סמכו על גדולי הפוסקים ועד גדולי האחרונים ובראשם מרן הגר"ע יוסף זצ"ל. ואילו בעלי הקונט' הקצינו לומר (עמ' קמ"ב) שכל גרושות הרבנות הם בחזקת אשת איש ואין דרך לברר אצל האיש או האשה ובודאי לא בפרוטוקולים של הדיינים שהם פסולים לעדות ודיינות וכו'. ובזה חלקו על הגר"ד לנדא שאמר שמורה לשואלים לברר ולבדוק כי יש גם גיטין פסולים (והם כתבו בשמו בעמ' י"ט שחייבים לעשות גט שני בכל מקרה, וציינו למס' טלפון 025805801 לשמוע ההקלטה, וכל השומע שם יראה ששינו וזייפו מלותיו). וגילו פרצופם שלא באים להחמיר ולתקן, אלא להיפך באים להקל ולהרבות חללים וממזרים בישראל. ה' ישמרנו מהם ומכל כיוצא בהם. אף שיש בדבריהם נחמה פורתא לראות סימני הגאולה (המובאים בסוף סוטה). ויה"ר שנזכה לגאולת עולם בב"א.

*

והיו הדברים הנ"ל למראה עיני גאון עוזנו

מו"ר ועט"ר מרן ראש הישיבה יחשל"א

והילך דברי קדשו:

ראיתי כל דברי ידידנו ה"כ עליון למעלה שליט"א, ויישר כחו ששיבר מתלעות עול ומשינוי ישליך טרף, וחלילה לתורת אמת שתפול ביד זייפנים ורמאים. ואחרון הכביד שכותבים שאפשר לשמוע הקלטה מהג"ר דוב לנדא, ולהקל על הקורא "העתיקו" דברי הרב לנדא בסילוף, "המעתיק הרים ולא ידעו, אשר הפכם באפו" (איוב ט' ה'). והא לך נוסח ההעתקה שלהם והנוסח המקורי בטלפון מס' הנ"ל:

נוסח ההעתקה

... השאלה למה החרדים נושאים גרושות של רבנות? **כיצד יתכן לקחת גרושות בלי לעשות גט שני!** אני לא מבין איך אנשים חרדים יכולים לסמוך על זה?! למה לא לומדים את ההלכות האלו... **אני מדבר על זה וצועק על זה** אצל יחידים שבאים אצלי... אנשים שסביבי יודעים. **יש שם בעיות רבות כפייה ושמות** אני צועק על זה לא מהיום...

הנוסח המקורי

... אבל יש לי כן טענה על היהודים החרדים **למה תמיד לא מבררים** כשנושאים גרושות, **למה לא מבררים**, למה לא עושים גט שני. למה לא לומדים את ההלכות האלה בכולל... אני לא עושה אסיפות זה לא תפקיד שלי אני לא עסקן **אני רק דברתי עם אנשים יחידים**, לא עוסק בדברים האלה, כמה פעמים אמרו לי שידוכים עם גרושות אמרתי להם **לברר איך היה הגט** אנשים שאני מכיר אמרתי... למה לא מבררים שנים אני מדבר על זה... התחלתי לדבר על פסול, **אי אפשר לפסול את הכל** סיפורי כפיה ושמות וכל הדברים האלה... אני לא עוסק בזה אני לא הכתובת באתם לכתובת לא מתאימה...

ושמעתי הסיבה לכל זה כי פעם היו רשאים בתי-דין "חרדיים" לסדר גיטין כראות עיניהם, עד שראו חכמי הדור שיש מהם גיטין מזויפים בשמותיהם מחוסר ידיעה שהם בטלים ומבוטלים מן התורה, כגון שכותבים לאשה ספרדיה "טופאחה" במקום תפאחה (תפוח בערבית). ולבעל ספרדי "טשאטשו" במקום תאתו (שהוא קיצור מן חתאתו, אלא שבני עדה מסוימת מוסיפים "טש" במקום אות תי"ו, כגון "תשאי" במקום "תאי" (תה), וכן אומרים "סוגה בתשותשנים" (!) כאשר שמעתי באזני). ויזכר על הטוב הרה"ג ר' ישכר דוב הגר זצ"ל (האדמו"ר מסאווראן) שהיה בקי בשמות הספרדים יותר מספרדים. כאשר סיפר שהוא היה אב"ד באשקלון ובא לפנייהם יהודי אחד לגרש ואמר שקוראים לו "שושו", ואמר להם שכותבים "סוסו" בסמ"ך שכך הוא עיקר השם, ושכן מפורש בספר ויקרא אברהם (אדאדי). וכן ידוע מו"ר הרה"ג ר' יוסף סוסו הכהן זצ"ל בבאר-שבע. ועוד בא לפנייהם אחד בשם צפנני (שם ידוע בג'רבא) ואמר להם לכתוב בסמ"ך כי הוא ג"כ קיצור משם יוסף. וכשראו חכמי הדור כן תיקנו ע"פ החק שרק דיינים מוסמכים ע"פ הרבנות יסדרו גיטין, ולא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול. ועכשיו נהפכה הקערה על פיה, זה פוסל דיינו של זה וזה פוסל וכו'. והשי"ת יעזור שיהיה שלום בין דייני ישראל, ודברי חכמים בנחת נשמעים. הנך יפה דודי אף נעים. ובא לציון גואל אכי"ר.

הכו"ח ביום ג' באייר ח"י למטמוני"ם

שנת **בשובה ונחת** תושעון (תשע"ט) לפ"ק.

נאמ"ן ס"ט